

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник керівника
(проректор з науково-педагогічної роботи)
М. В. Афанасьєв

Медіаграмотність

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань 06 “Журналістика”
Спеціальність 061 “Журналістика”
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма “Медіа-комунікації”

Вид дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

вибіркова
українська

Завідувач кафедри управління
соціальними комунікаціями

Яресько К. В.

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри управління соціальними комунікаціями.
Протокол № 2 від 18.09.2018 р.

Розробник:
Зима Ольга Григорівна, к. е. н., доцент кафедри управління соціальними комунікаціями

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Модернізація освіти сприяє побудові в країні інформаційного суспільства, розвитку економіки знань, становленню громадянського суспільства. Медіа все активніше впливають на освіту молодого покоління, часто перетворюючись на провідний чинник його соціалізації та джерелом неформальної освіти. Засилля низькопробної медіа-продукції, низькоморальних ідеологем та цінностей спричиняє зниження в суспільстві імунітету до соціально шкідливих інформаційних впливів. Тому була розроблена і прийнята нова редакції Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, завданнями якої є: запобігання вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства та втечі від реальності; профілактика поширення медіазалежностей тощо. Тому виникла необхідність у вивченні студентами дисципліни “Медіаграмотність” та отримання навиків застосування медіаосвітніх елементів у вищій школі для формування у студентів медіакомпетентностей і медіакультури, запобігання вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства. “Медіаграмотність” як наукова дисципліна є основою виховання і формування професіонала у сфері медіакомунікацій і вимагає спеціальної розробки “своєї” філософії, заснованої на її особливості і закономірності.

“Медіаграмотність” спрямована на формування особистості та розвиток у неї критичного мислення. “Медіаграмотність” самим фактом свого існування в якості навчального предмета вимагає особистого підходу до вивчення.

Навчальна дисципліна “Медіаграмотність” є вибірковою навчальною дисципліною та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців освітнього рівня “бакалавр” спеціальності 061 “Журналістика” для всіх форм навчання.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування у студентів теоретичної бази знань з основ медіаграмотності і практичних навичок ефективної та безпечної взаємодії з інформацією, отриманою з медіаджерел, у тому числі з урахуванням використання засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у повсякденній практичній, зокрема навчально-пізнавальній, діяльності студентів та їхньому міжособовому спілкуванні, для запобігання вразливості людини до медіаманіпуляцій і медіанасильства, втечі від реальності, у профілактиці поширення медіазалежностей.

“Медіаграмотність” – навчальна дисципліна, що вивчає стандарти медіа, а саме: достовірність, баланс думок, контекст висловлювань, виокремлення фактів від коментарів, своєчасність, повнота, точність. Вивчення дисципліни сприяє використовувати сучасні досягнення для аналізу маніпулятивних технологій в медіа, реалізації технологій підсвідомого впливу, дає можливість володіти та застосовувати в професійній діяльності навички критичного мислення.

Об'єктом навчальної дисципліни є процеси, пов'язані з формування знань з медіаграмотності шляхом оволодіння студентами інформаційно-комунікаційними технологіями.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є медіаконтент у вербальній та аудіовізуальній формах, щодо формування медіакомпетентності, розвиток критичного мислення та формування практичних навичок використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Курс	3	
Семестр	6	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	20
	семінарські, практичні	44
Самостійна робота		86
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
“Вступ до фаху з журналістики	“Антикризові комунікації”
“Філософія”	“Соціальні комунікації”
“Масова комунікація та інформація”	“Журналістська майстерність”
“Історія розвитку медіа та реклами і зв'язків з громадськістю”	“Медіатехнології”
“Теорія та практика медійного дискурсу”	“Культура та комунікації”
“Практична стилістика та копірайтинг”	“Методологія масових комунікацій”
“Журналістська етика”	

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Визначення сутності медіа-грамотності та медіакомпетентності	Застосування навичок розпізнавання маніпулятивної медіа інформації
Оволодіння навичками рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі	Вміння безпечно та ефективно взаємодіяти з сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій
Осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа.	Вміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію
Вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою	Вміння свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами

Компетентності	Результати навчання
Здатність до самовираження й спілкування за допомогою медіазасобів	Уміння здійснювати самопрезентацію під час спілкування в медіапросторі

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Інформація і медіа

Тема 1. Сутність медіаосвіти та медіаграмотності

1.1. Стадії формалізації концепції медіаосвіти. Основні положення Концепції впровадження медіа-освіти. Директива 2010/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС.

1.2. Суспільне значення медіаосвіти та медіаграмотності. Основні завдання медіаосвіти. Професійна медіа компетентність. Принципи медіа грамотності. Ключові рівні медіа грамотності.

1.3. Ключові теорії медіаосвіти. Протекціоністська теорія. Теологічна / релігійна теорія. Етична теорія. Теорія медіаосвіти як розвиток «критичного мислення». Ідеологічна теорія медіаосвіти. Екологічна теорія медіаосвіти. Теорія медіаосвіти як джерела «задоволення потреб» аудиторії. «Практична» теорія медіаосвіти, теорія практичної медійної діяльності / активності. Культурологічна теорія медіаосвіти. Естетична (художня) теорія медіаосвіти. Семіотична теорія медіаосвіти. Соціокультурна теорія медіаосвіти.

Тема 2. Інформація та пропаганда

2.1. Соціальна інформація. Моделі інформаційної взаємодії: тоталітарна; авторитарна; соціальної відповідальності; ліберальна. Вироблення новин. Екранні медіа. Редакційна політика.

2.2. «Інформування» та «пропаганда». Порівняльний аналіз інформування та пропаганди.

2.3. Види пропаганди. Позитивна пропаганда. Механізми переконання.

Тема 3. Інформація та мас-медіа

3.1. Види медіа та їх використання. Нові медіа. Телебачення. Газети і журнали. Радіо. Особливості сприйняття аудіовізуального образу.

3.2. Персональне медіаполе. Медіасоціалізація, як нове явище інформаційного суспільства. Позитивний медійний вплив. Медіа як ресурс особистості. Проблема медіазалежності. Розвиток нових медіа в світі.

3.3. Медіа як бізнес. Кому належать медіа. Ринок радіо і преси.

Тема 4. Медіа споживання

4.1. Основні журналістські стандарти якості матеріалу. Баланс як стандарт журналістики. Стандарт достовірності. Стандарт відокремлення фактів від журналістських коментарів і думок. Стандарт повноти. Стандарт точності. Стандарт своєчасності.

- 4.2. Цензура і самоцензура. Види цензури. Методи роботи цензура в нашій країні. Порівняльна характеристика цензури і самоцензури.
- 4.3. «Джинса». Ознаки «джинси». Види «джинси»: політична, комерційна.

Змістовий модуль 2

Інструменти медіаграмотності

Тема 5. Аудіовізуальна грамотність

5.1. Аудіограмотність. Виявлення "аудіовізуальних" термінологічних виразів у друкованих та електронних журналістичнознавчих виданнях. Класифікація аудіовізуальних груп.

5.2. Візуальна грамотність. Візуальне мислення. Осмислення візуальної інформації. Модель візуальної компетентності особистості

5.3. Методика опанування візуальною грамотністю. "Аудіовізуальні" групи. Особливості сприйняття аудіовізуального образу.

Тема 6. Процес вибору новин

6.1. Технологія вибору інформації. Основні етапи отримання інформації. Правила наближення інтересів.

6.2. Інструменти подання матеріалу. Основні інструменти подачі матеріалу. Правило сильних емоцій. Правило спільних інтересів. Винятковість події. Загальнонаціональні лідери популярності.

6.3. Арифметика новин яку описав Г. Ф. Мотт.

Тема 7. Маніпуляція в медіа

7.1. Маніпулятивні техніки. Маркери маніпуляції в медіа. Маніпуляція і пропаганда в медіа. Маркери пропаганди.

7.2. Метадані. Дані про геолокацію, географічне розташування об'єкту. Отримання інформації про автора фотоматеріалу. Інструментарій до визначення геолокації.

7.3. Фейк. Небезпека фейків. Види фейків.

7.4. Маніпуляції в заголовках. Маніпулятивні можливості медіа. Найбільш поширені технології підсвідомого впливу засобів масової інформації.

Тема 8. Мова ненависті

8.1. Ознаки мови ненависті. Розвиток критичного мислення і умінь розуміти сутність повідомлень. Критерії журналістської експертизи.

8.2. Стереотипи в інформаційному просторі. Застосування стереотипів під час створення інформаційного продукту.

8.3. Новини і добір новин. Особливості сприйняття інформації в Інтернеті. Що таке достовірність документа?

8.4. Конфлікти в медіа. Причини виникнення конфліктів. Переваги та недоліки в інформаційному просторі коментарів.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання

сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, дорівнює 35 балам);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із трьох практичних ситуацій (стереотипне, діагностичне та евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють

діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Розподіл балів за тижнями

(вказати засоби оцінювання згідно з технологічною картою)

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Перевірка есе	Презентація	Творчий проект	Творче завдання	Усього
Змістовий модуль 1	Тема 1	1 тиждень	1	0,5	4				5,5
	Тема 1	2 тиждень	1						1
	Тема 2	3 тиждень	1	0,5		5			6,5
	Тема 2	4 тиждень		1					1
	Тема 3	5 тиждень	1	0,5			5		6,5
	Тема 3	6 тиждень		1					1
	Тема 4	7 тиждень	1	0,5		5			6,5
	Тема 4	8 тиждень		1					1
Змістовий модуль 2	Тема 5	9 тиждень	1	0,5		5			6,5
	Тема 5	10 тиждень		1					1
	Тема 6	11 тиждень	1	0,5			5		6,5
	Тема 6	12 тиждень		1					1
	Тема 7	13 тиждень	1	0,5				5	6,5
	Тема 7	14 тиждень		1					1
	Тема 8	15 тиждень	1	0,5				5	6,5
	Тема 8	16 тиждень	1	1					2
	Іспит								40
Усього			10	11	4	15	10	10	100

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

5. Рекомендована література

Основна

1. Концепції впровадження медіа-освіти в Україні. Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року, протокол № 1-7/6-150 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/news_44.htm.

2. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.

3. Медіаосвіта. Основи медіаграмотності: навчально-методичний посібник для курсу “Основи медіаграмотності” / укл. С. О. Троян, А. В. Ткачук. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. – 128 с.

4. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза – К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.

5. Телебачення спецоперацій. Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних програмах українського телебачення: моніторинг, методи визначення та засоби протидії. Рекомендації щодо принципів відкритої редакційної політики телеканалів / Н. Л. Лігачова, С. М. Черненко, В. Ф. Іванов. – К. : Телекритика, Інтерньюз-Україна, 2003. – 266 с.

Додаткова

6. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences. Vol. 14 / Eds. N. J. Smelser & P. B. Baltes. Oxford, 2001. – 1200 p.

7. Олтаржевський Д. О. Корпоративні медіа: теорія і практика: навчальний посібник. – К: Центр вільної преси: Рядбіна, 2012. – 60 с.

8. Олтаржевський Д. Корпоративні медіа та сучасне інформаційне суспільство / Д. Олтаржевський // Бібліотечний вісник. – 2010. – № 3. – С. 51–57.

9. Баришполець О. Т. Форми організації медіаосвіти / О. Т. Баришполець // Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навчальний посібник / О. Т. Баришполець та ін.; за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440 с. (с. 293-302).

10. Найдьонова, Л. А. Основні напрями і перші підсумки експериментального впровадження медіаосвіти на всеукраїнському рівні / Л. А. Найдьонова // Педагогіка і психологія. – 2013. - №2. – С. 38-45.

11. Практична медіаосвіта: авторські уроки: збірка / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; за наук. ред. В. В. Різуна, В. В. Літостанського. – К.: Академія української преси, Центр Вільної Преси, 2013. – 447 с.

12. Український медіаландшафт – 2015: аналітичний звіт / За ред. В. Іванова. – К.: ФКА, АУП, 2015. – 36 с.

13. Фолькер В. Журналістика газет і журналів / Видання 2-е, перероблене / Пер. з нім. В. Климченко. Київ: Центр вільної преси, 2017. – 377 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

14. Директива Європейського Парламенту та Ради Європи 2010/13/ЄС від 10 березня 2010 року “Про узгодження певних положень, визначених законами, підзаконними актами та адміністративними положеннями у державах-членах стосовно надання аудіовізуальних медіа послуг” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cedem.org.ua/library/dyrektyva-yevropejskogo-parlamentu-ta-rady-yees-2010-13>.

15. Формування громадсько-політичної поведінки великих груп населення (інформаційно-комунікаційні аспекти) / В. В. Кальниш, Ю. Г. Кальниш. Монографія, 2009 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://sd.net.ua/2012/03/08/povedinka-natovru.html>.

16. Шостром Э. Человек-манипулятор: внутреннее путешествие от манипуляции к актуализации. Перевод В. Данченко. – К.: PSYLIB, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psylib.ukrweb.net/books/shost01/index.htm>.

17. Дуглас С. Манипулирование в деловом общении // Технология дела. – 2012. – №7–8 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://td.poligrafiyaunas.ru/journal/2012/7_8-2012/manipulirovanie-v-delovom-obshhenii.html.

18. Голоса медиаграмотности: международные пионеры говорят: Джеймс Поттер. Интервью. Стенограмма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medialit.org/reading-room/voices-media-literacy-international-pioneers-speak-james-potter-interview-transcript>.

19. Коропатник М. Медіаосвіта в Україні: історія і сьогодення // Сіверянський літопис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/109905/16-Koropatnyk.pdf>.